

a) İsmet İnönü Dönemi

Atatürk'ün ölümünden sonra, 11 Kasım 1938'de İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanlığına getirilmesiyle Türkiye'de yeni bir dönemin başladığı söylenebilir. Atatürk'ün öldüğü sıralarda İsmet İnönü'nün Başbakanlık görevinde bulunmaması ve bir anlamda uzağında kalmasına karşın, İnönü'nün Cumhurbaşkanı seçilmesi hiç de şaşırtıcı değildir. Çünkü İsmet İnönü 1937 yılında Başbakanlıktan ayrılmakla birlikte, CHP içindeki gücünü ve ağırlığını korumuş, orduyla olan temasını da hiç kesmemiştir. Bu anlamda partiye egemen olan İsmet İnönü'nün, Atatürk'ten sonra oy birliğiyle Cumhurbaşkanı seçilmesi doğal bir siyasi gelişme olarak değerlendirilmesi yanlış olmayacaktır.

İsmet İnönü, Atatürk kadar karizmatik özellikler taşımasa da Kurtuluş Savaşı yıllarındaki askeri başarıları ve CHP içindeki etkinliğiyle 1950 yılına değin ülkeyi tek başına yönetmeyi başarmış ve bu döneme damgasını vurmuştur. 1924 Anayasası'nın cumhurbaşkanlarına verdiği yetkilerin sınırlı olmasına karşılık, İsmet İnönü CHP ve meclis içindeki gücünü korumuş "milli şef" ve "değişmez genel başkan" sıfatlarıyla ülke kaderini doğrudan etkileyen kişi olmuştur.

İç politika açısından burada İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanlığı yılları ile ilgili ağırlıklı temel konu olarak II. Dünya Savaşı ve çok partili siyasi hayata geçiş çabaları ele alınacaktır. İsmet İnönü cumhurbaşkanı seçildiği 11 Kasım 1938 tarihinden Ocak 1939'a kadar Atatürk'ün son başbakanı olan Celal Bayar ile çalışmış ve gerek dış politika ilkeleri, gerekse ekonomik politikaları farklı olan bu iki devlet adamı 2 ay kadar bir süre devletin zirvesinde bulunan ilk iki ismi oluşturmuşlardır.

Bununla birlikte Celal Bayar'ın kurmuş olduğu yeni kabinede iki önemli değişiklik olmuştur. Dahiliye Vekili (içişleri bakanı) Şükrü Kaya'nın yerine Refik Saydam, Hariciye Vekili (dışişleri bakanı) Tevfik Rüştü Aras'ın yerine ise Şükrü Saraçoğlu getirilmiştir. Bu

değişikliklerden, İsmet Paşa'nın cumhurbaşkanı seçilmesiyle birlikte, önceki dönemlerden farklı iç ve dış politikalar izleneceği anlaşılmaktaydı.

Bir başka önemli olay ise 26 Aralık 1938'de toplanan CHP Üçüncü Büyük Kurultayı idi. Bu kurultay İsmet Paşa'nın değişmez genel başkan ve Milli Şef ilan edilmesiyle sonuçlanmıştır. Böylece İsmet Paşa için yaklaşık 12 yıl sürecek olan milli şeflik dönemi başlamış oluyordu. Ancak İsmet Paşa'nın Milli Şef seçilmesi ve parti, hükümet ve devlet üzerinde doğrudan etkili hale gelmesinin Atatürk'ün son başbakanı olan Celal Bayar'ı memnun ettiği söylenemez. Sonuçta kendisine yakın isimler olan Şükrü Kaya ve Tevfik Rüştü Aras'ın bakanlıktan ayrılmak zorunda bırakılmaları ve üzerindeki baskıların artırılması sonucu Celal Bayar başbakanlıktan çekilmiş ve yerine 25 Ocak 1939'da Refik Saydam yeni hükümeti kurmuştur.

İsmet Paşa'nın cumhurbaşkanlığının ilk yılları aynı zamanda savaş yılları olduğu için tüm ekonomik ve siyasi girişimler, Türkiye'yi bu savaşın olumsuz etkilerinden uzak tutmak adına gerçekleştirilmiştir. Ne zaman sonuçlanacağı bilinmeyen savaş nedeniyle çok sayıda gencin askere alınması ve temel ürünlerle ilgili olarak devlet stoklarının geniş tutulması nedeniyle iç piyasada büyük darlık yaşanmış ve ürünlerin fiyatları olağanüstü artmıştır. Aynı dönemde hükümet stokçu, karaborsacı ve fırsatçılarla yoğun bir şekilde mücadele etmişse de, bu mücadelede toplumun geniş katmanlarını tatmin edebilecek bir başarı elde edilememiştir.

Refik Saydam'ın ölümü üzerine 9 Temmuz 1942'de başbakan olan Şükrü Saraçoğlu döneminin ekonomik alanda belki de en fazla akılda kalan ve tartışmaları bugüne kadar sarkan girişimi, Kasım 1942'de çıkarılan Varlık Vergisi Kanunu olmuştur. Servetlerin bir defaya mahsus vergilendirildiği ve vergisini ödemeyenlerin bedensel çalışmaya tabi tutulduğu bu uygulama büyük tartışmalara yol açmış ve sonuçta 1944 yılı başlarında kaldırılmıştır. Tarım kesimiyle ilgili olarak ise Nisan 1944'te aşar vergisinin bir benzeri olan Toprak Mahsulleri Vergisi Kanunu çıkarılmıştır. Gerek 1946 yılında kaldırılan bu vergi ve gerekse Varlık Vergisi,

toplumun İnönü dönemi hükümetlerinden soğumalarından öte önemli sonuçlar doğurmamıştır.

Ekonomik alandaki tüm olumsuzluklara karşın devletin kontrolündeki döviz rezervlerinde olağanüstü bir artış gerçekleşmiştir. Türkiye silah sanayinde kullanılan kromu savaşılan ülkelere satarak önemli ölçüde döviz elde etmeyi başarmıştır. Savaş yıllarında bir yandan ekonomik sıkıntılar aşılmaya ve savaşa girmemeye çalışılırken, diğer yandan da Atatürk döneminde başlatılan ve büyük mesafeler kat edilen eğitim ve kültür alanındaki çabalar devam ettirilmiştir

İnönü döneminin eğitim ve kültür alanındaki diğer gelişmelerini, klasik müzik eğitimine önem verilmesi, tiyatroyun yaygınlaştırılması, yeni kitaplık ve kütüphanelerin açılması, doğu ve batı klasiklerinin Türkçe'ye kazandırılması şeklinde sıralayabiliriz.

İsmet İnönü'nün iktidardan ayrıldığı yıl 1950 itibariyle Türkiye'nin eğitim ile ilgili ulaştığı rakamlar şöyledir: 17.428 İlkokul, 34.922 İlkokul öğretmeni, 406 Ortaokul, 4.364 ortaokul öğretmeni, 88 Lise, 2.954 lise öğretmeni Bunların yanında 1950 yılına gelindiğinde Ankara Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi ile İstanbul Teknik Üniversitesi'nde toplam 1361 öğretim elemanı vardı ve öğrenci sayısı 20.469'a ulaşmıştı.

Yaklaşık 12 yıllık bir dönemi kapsayan İnönü döneminin iç politikadaki en kayda değer olayı, kuşkusuz çok partili siyasi hayata geçiş için atılan adımlardır. Aslında demokrasiyle ilgili ilk adımları, Mayıs 1939'da toplanan CHP'nin 5. Kurultayında hükümeti denetlemekle ilgili olarak 21 kişilik bir Müstakil Grubun kurulmasına kadar götürmek mümkündür. Ancak hükümeti denetlemek işlevini üstlenen bu girişim, CHP'nin doğrudan denetiminde olduğu için demokrasi konusunda umulan faydayı getirememiştir.

Yine Atatürk döneminde siyasetten uzaklaştırılmış olan Kazım Karabekir, Fethi Okyar, Rauf Bey ve Ali Fuat Cebesoy gibi Kurtuluş Savaşının önde gelen isimlerinin yeniden milletvekili yapılmaları da ciddi bir yumuşama eğilimi olarak görülebilir. Fakat

demokratikleşme yolunda asıl ciddi ve kalıcı girişim 1945 yılında iç ve dış dinamiklerin etkisiyle gerçekleşmiştir. İsmet İnönü'yü, daha doğrusu mevcut iktidarı, bu kararı almaya iten iç dinamiklerin başında, II. Dünya Savaşı yıllarında izlenen ekonomik politikalardan dolayı ortaya çıkan toplumsal tepki gelmektedir. Savaş yıllarında uygulanan ve ağırlıklı olarak da kırsal kesimlerde yaşayanlarla, esnaf-tüccar gibi grupları olumsuz etkileyen ekonomik politikalar, toplumun bu kesimlerindeki huzursuzluğu arttırmış ve iktidarın yeni siyasi çözümlere yönelmesine neden olmuştur. Bir başka iç etken 1923'ten beri iktidarda bulunan CHP'nin ciddi bir yıpranma sürecine girmesi ve bu nedenle kendini yenileme, bir başka ifadeyle çeki düzen verme ihtiyacını hissetmiş olmasıdır. Atatürk'ün izinde bir devlet adamı olarak bilinen İsmet İnönü'nün bu konuda Kemalist ilkelerle örtüşen bir tutum sergilemesi de demokrasiye geçişi hızlandırmıştır.

Gözden kaçırılmaması gereken bir başka etken ise Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkası denemelerinin bıraktığı heyecanın hala sürüyor olmasıdır. Türkiye'nin demokrasiye yönelmesinde etkili olan dış dinamiklerin başında, II. Dünya Savaşı'nı A.B.D., İngiltere ve Fransa gibi ülkelerin oluşturduğu demokratik bloğun kazanması gelmektedir. Gerçekten de II. Dünya Savaşı ile birlikte Batı'da yeni bir dünya kurulmuş ve yeni dengeler oluşturulmuştur.

Türkiye'nin bu yeni oluşum içinde yerini alabilmesi için Batı'nın hemen her alandaki norm ve standartlarını benimsemesi zorunlu hale gelmiştir. Bu etkenin Türkiye'deki tek parti iktidarını, halkın muhalefetinden daha fazla etkilemiş olduğunu söylemek hiç de yanlış olmaz. Fakat Türkiye'nin Batı'ya yönelmesini hızlandıran asıl önemli gelişme 1945 yılındaki Sovyet tehdididir. Stalin yönetimindeki Sovyet Rusya'nın 1925 yılındaki antlaşmayı uzatmayacağını açıklaması ve bununla yetinmeyerek Kars, Ardahan ve Artvin'i isteyen ve Boğazların ortaklaşa savunulmasını öneren bir nota vermesi Türkiye'de büyük bir tepkiye neden olmuştur. Bu tehdit yüzünü zaten Batı'ya dönmüş olan Türkiye'nin başta A.B.D olmak üzere, Batı dünyasıyla

ilişkilerini geliştirmesini hızlandıran temel etken olmuştur. Aynı döneme denk gelen ve birbirleriyle içi içe geçmiş tüm bu iç ve dış gelişmelere bağlı olarak Türkiye’de, CHP dışında başka siyasal partilerin de kurulması gerektiği yolundaki ilk ciddi açıklama Birleşmiş Milletler Örgütü’nün kuruluşu için San Fransisco’da bulunan Türk heyetinden gelmiştir.

San Fransisco’daki Türk temsilciler artık Türkiye’de demokrasinin kurulacağını açıklamışlardır. İsmet Paşa’nın 19 Mayıs 1945’te savaşın sona ermesiyle ilgili olarak yaptığı konuşmada, demokrasiye geçileceğini açıklaması, çok partili siyasi hayata geçiş için en ciddi bir gelişme oldu. Bu gelişmeleri tamamlayan en önemli olaylardan biri şüphesiz CHP Meclis Grubu başkanlığına verilen Dörtlü Takrirdir. Celal Bayar, Refik Koraltan, Fuat Köprülü ve Adnan Menderes’in imzalarının bulunduğu bu takrirdir. Bu şekilde çok partili siyasal hayata geçiş için bir önemli adım daha atılmıştır. Bu ılımlı havanın etkisiyle ilk olarak 18 Temmuz 1945’te Milli Kalkınma Partisi kurulmuştur. Bu sırada İsmet İnönü’nün 1 Kasım 1945’teki TBMM’ni, açış konuşmasında demokrasi konusundaki kararlılığını bir kez daha belirtmesi üzerine bu yöndeki çalışmalara daha da hız verilmiştir. Bu gelişmeler sonrasında Ocak 1946 da CHP’den ayrılmış olan Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuad Köprülü’nün önderliğinde

Demokrat Parti kurulması demokrasiye geçiş çabalarını geri dönülmez bir seviyeye getirmiştir. Savaş yıllarında ihmal edilen kırsal kesimde yaşayanlarla, yine savaştan olumsuz etkilenen büyük ve küçük sermaye çevreleri için bir umut ışığı olan DP, aynı zamanda demokrasiye susamış aydınlar için de ideal bir siyasi platform gibi görünmekteydi. DP’nin kurulmasından kısa bir süre sonra 21 Temmuz 1946 tarihinde ilk tek dereceli ve çok partili seçimler yapılmıştır. Çoğunluk sistemine dayanan ve açık oy - gizli tasnif esasına göre yapılan bu seçimlerde CHP 390, DP 66, bağımsızlar ise 7 milletvekili çıkarabilmiştir. Açık oy-gizli tasnif esasına göre yapılan bu seçimler, sonuçları üzerinde yarattığı kuşkular nedeniyle günümüze değin devam eden bir tartışmalara da neden olmuştur. Bu sonuçtan da anlaşıldığı

gibi DP'nin halktan gördüğü yoğun ilgi, seçim sistemi nedeniyle şimdilik sandığa ve dolayısıyla da parlamentoya yansımamıştır. 1946 seçimlerinden sonra kan değişikliğine gitmek isteyen İnönü, başbakanlığa Şükrü Saraçoğlu'nun yerine Recep Peker'i getirmişse de, DP'nin büyümesine engel olamamıştır. Bir süre sonra bu kez Peker'in istifası sonucu 9 Eylül 1947'de Hasan Saka yeni hükümeti kurmuştur. İktidar içinde kaynamaların devam ettiği bir dönemde DP içinde de tartışmalar çıkmış ve Fevzi Çakmak önderliğindeki bir grup ılımlı parti üyesi, istifa ederek, 20 Temmuz 1948'de Millet Partisini kurmuşlardır.

CHP cephesinde ise Peker gibi sertlik yanlısı olmayan Hasan Saka da istifa etmek zorunda kalmış ve yerine bu kez Şemsettin Günaltay başbakan olmuştur. Günaltay, İsmet İnönü'nün son başbakanı olacaktır. Seçim yasasında yapılan değişikliklerden sonra 14 Mayıs 1950'de yine çoğunluk sistemine göre olmakla birlikte gizli oy - açık tasnif esasına göre yapılan genel seçimlerde, bu kez DP üstünlük sağlamış ve 23 yıllık CHP iktidarı sona ermiştir.

Çoğunluk sistemine göre yapılan bu seçimlerin de milli iradeyi yansıttığı söylenemez. Çünkü oyların %53'ten biraz fazlasını alan DP 408 milletvekili çıkararak parlamentoda %85'lik bir güç elde etmiştir. %40 oy alan CHP ise 69 milletvekili çıkararak parlamentoda %15'lik bir oranla temsil edilme durumuna gelmiştir. Bu seçimde MP (Millet Partisi) % 3.1 oyla 1 milletvekili çıkarmış, % 4.8 oyla da 9 Bağımsız milletvekili seçilmiştir. Ne olursa olsun seçimler sonucu 1923 yılında devleti kurmuş olan CHP, kansız ve kavgasız bir şekilde iktidarı Demokrat Parti'ye devretmiştir. Böylece Türk demokrasi tarihinde yeni bir dönem başlamıştır.

Demokrat Parti Dönemi

14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan genel seçimlerde elde edilen sonuçlar sonrasında DP'nin seçimi kazanmasıyla İsmet İnönü cumhurbaşkanlığından ayrılmış ve yerine Celal Bayar, Türkiye Cumhuriyetinin 3. cumhurbaşkanı olarak göreve gelmiştir. Adnan Menderes başbakan olarak atanırken, DP'nin kurucularından Fuat Köprülü Dışişleri Bakanı, Refik

Koraltan ise Meclis başkanı olmuşlardır. Büyük umutlar ve beklentilerle iktidara gelen DP'nin ilk yıllarında dıştan, özellikle de ABD'den gelen yardımlar sayesinde görülmemiş bir bolluk yaşanmıştır. 1952 yılında Nato'ya girilmesiyle, II. Dünya Savaşı sonrasında yaşanan yalnızlık tümüyle sona ermiş ve Türkiye, ABD'nin yardımlarını daha yoğun bir biçimde almaya başlamıştır.

Dış politikadaki bu gelişmenin doğal olarak iç politikaya da yansıdığı bu dönemde, DP'nin gücü ve toplumdaki desteği artmıştır. On yıllık Demokrat Parti döneminin sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik alandaki görüntüsü genel hatlarıyla şöyle özetlenebilir: Demokrat Partinin iktidara gelmesiyle 1923'ten beri devam eden denk bütçe ilkesinden vazgeçilmiş, para ve maliye politikası tümüyle değişmiştir. Ekonomik canlanmayı gerçekleştirmeye çalışan yeni hükümet harcamalarını artırmıştır. Bu da ilk yıllarda ekonomik büyümenin önceki yıllara göre hızla artmasına yol açmıştır.

Demokrat Parti'nin ekonomideki temel amacı tüm yurt çapında ekonomik kurumsallaşmayı gerçekleştirmek ve özel sektörün gelişmesine öncelik tanımak olmuştur. Bunun sonunda ilk yıllarda milli gelirden %15'lik bir artış gerçekleşmiş ve ekonomide ciddi bir hareketlenme ortaya çıkmıştır. Fakat 1954 yılından sonra ekonomide, özellikle de dış ticaretle denge bozulmaya yüz tutmuş ve sonuçta hükümet kaçınılmaz bir biçimde dış borçlanmaya yönelmiştir. Ancak bu borçlanma siyaseti de 4 Ağustos 1958'de devalüasyon sonucu Türk parasının değerinin düşürülmesine yol açmıştır. İkinci Dünya Savaşı yıllarında ihmal edilen kırsal kesim ve tarım alanları, DP'nin iktidar olmasıyla canlanmaya başlamıştır.

Özellikle Marshall yardımı sayesinde ilk yıllarda başta traktör olmak üzere, tarım aletlerinin yaygınlaştırılması gerçekleşmiştir. 1948 yılında 1800 civarında olan traktör sayısı, 1957 yılına gelindiğinde 44.000'i aşmıştır. Benzer artış biçerdöver sayısında da görülmüştür. 1950 yılında yaklaşık 1000 olan biçerdöver sayısı, 1957 yılında 6000'e ulaşmıştır. Sanayileşme konusunda DP önceliği özel sektöre vermekle birlikte devlete ait ekonomik kuruluşları

genişletmek ve yeni fabrikalar açmaktan da geri durmamıştır. Bu çerçevede 1950-1960 yılları içinde açılan bazı devlet işletmeleri şunlardır: Makine Kimya Endüstri Kurumu(1950), Denizcilik Bankası(1951), Et ve Balık Kurumu(1952), Devlet malzeme Ofisi(1954), Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı(1954), Türkiye Selüloz ve Kağıt Fabrikaları(1955) ve Ereğli Demir elik Fabrikaları (1960). Bütün bu gelişmelere karşın 1957 yılından sonra dış kredi alınmasının zorlaşması, ekonominin iyice dışa bağımlı hale gelmesi ekonomik durumu olumsuz etkilemiş ve yatırımlarda ciddi bir azalma görölmüştür.

Demokrat Parti döneminde ulaşım sektöründe de gelişmeler görölmüştür. Ancak bu dönemde Atatürk ve İnönü dönemlerinin aksine demiryollarına değil, daha çok karayolu yapımına öncelik verilmiştir. 1950 yılında 1640 km. olan asfalt yollar, 1969 yılına gelindiğinde 7000 km. geçmiştir. DP dönemin eğitim politikası da ekonomik politika gibi CHP'den farklı olmuştur. İnönü döneminin ürünü olan Köy Enstitülerinin kapatılarak öğretmen okullarına dönüştürölmesi bu farklı politikanın en çarpıcı örneğidir. Bütün bunlarla birlikte ilk ve orta öğretimde okul, öğrenci ve öğretmen sayısında önemli artışlar gerçekleşmiştir.

Yüksek öğretim 1957 yılında Ankara'da Orta Doğu Teknik Üniversitesi, 1958 yılında ise Erzurum'da Atatürk Üniversitesi açılmıştır Olumlu ve olumsuz çeşitli gelişmeler karşısında DP yöneticilerinin iktidara yeterince hazırlıklı olmamaları ve CHP'nin muhalefet deneyimsizliği, iki siyasal parti arasındaki ilişkileri gün geçtikçe gerginleştirmiş ve ölke kısa zamanda kısır siyasal çekişmelere doğru süröklenmeye başlamıştır.

1951 yılının Ağustos ayında Halkevleri ve Halkodalarının devletleştirilmesi ve kamu hizmeti yapan bu örgütlerin mal varlıklarının hazineye aktarılması; 1953 yılında CHP'nin tüm mal varlığının "haksız iktisap" olduğu iddia edilerek Hazineye geçirilmesi; yine 1953 yılında Millet Partisi'nin kapatılması; şubat 1954'te Köy Enstitülerinin öğretmen okullarına dönüştürölmesi ve nihayet basın üzerinde baskıların arttırılması iktidar- muhalefet ilişkilerini

kopma noktasına getirmiştir. DP'nin "devr-i sabık" yaratma politikası CHP'nin iyice hırçınlaşmasına yol açmıştır. Bu arada 1954 yılında yapılan seçimleri de DP kazanmıştır.

CHP'nin meclisteki milletvekili sayısının 31'e düştüğü bu seçimlerde DP oylarını artırmış ve oy oranını %57'ye yükseltmiştir. CHP ise oyların ancak %35'ini alabilmiştir. DP'nin gücünü artırması, izlenen iç ve dış politikanın toplum tarafından onaylanması anlamı taşımaktaydı. Bu nedenle DP, muhalefet üzerindeki baskılarını 1954 yılından sonra daha da artırmıştır. Gazetecilere hapis ve para cezalarının verilmesiyle CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek'in bir gün gözaltında tutulması ve daha sonraki günlerde 6 ay hapse mahkum olması iktidar-muhalefet ilişkilerini büyük bir çıkmaza doğru sürüklemiştir.

1954-1957 yılları arasındaki DP iktidarının belki de en önemli olayı 6/7 Eylül olaylarıdır. 6 Eylül 1955'te Atatürk'ün Selanik'teki evine bomba atıldığı yönünde çıkan haberler üzerine galeyana gelen bir grup, İstanbul'daki Rumların ev ve işyerlerini tahrip etmiş, mezarlık ve kiliseleri yağmalamıştır. Ordu birliklerinin müdahalesiyle bastırılan olaylar sonucunda sıkıyönetim ilan edilmişse de, Türkiye'nin dış politikada aldığı yara kapatılamamıştır. DP-CHP gerginliğinin had safhaya ulaşması ve iktidarın güç kaybetmeye başlaması nedeniyle seçimler bir yıl önceye alınarak 1957 yılında yapılmıştır. 1957 seçimlerini de DP kazanmışsa da, oylarında büyük bir düşüş gözlenmiştir. Öyle ki, bu seçimler sonucunda DP %48 oy oranı ile 424 milletvekili çıkarırken, CHP oy oranını %41'e yükseltmiş ve 178 milletvekilini Meclis'e sokmuştur.

Aynı seçimlerde Cumhuriyetçi Millet Partisi ve Hürriyet Partisi de 4'er milletvekili çıkarmışlardır. Bu yeni dönemde DP iktidarı ortaya çıkan ekonomik bunalımlar karşısında çaresiz kalmış ve IMF ile Dünya Bankasının dayatmalarına direnememiştir. Yaşanan döviz darboğazı dengeleri alt üst etmiştir. Komşu ülke Irak'ta 14 Temmuz 1958'de darbe yapılması ve ordunun yönetime el koyması, Adnan Menderes hükümetinin kuşkuya kapılmasına yol

açmış ve bu nedenle potansiyel bir tehlike olarak görülen CHP ve basın üzerindeki baskılar artmıştır.

Bu kuşku DP'nin 12 Ekim 1958'de Vatan Cephesi'ni kurmasıyla yeni bir boyut kazanmış, ülkedeki siyasal kamplaşma ve dolayısıyla da gerginlik geri dönülmez bir duruma gelmiştir. DP iktidarının sonunu hazırlayan gelişmelerin en önemlisi kuşkusuz 18 Nisan 1960'ta Tahkikat Komisyonunun kurulması olmuştur. Başta CHP olmak üzere Meclis içi ve dışı tüm muhalefeti hemen her türlü siyasi faaliyetten men etmeyi hedefleyen Tahkikat Komisyonu, sorunları çözemediği gibi üniversite öğrencilerinin sokağa dökülmesine de neden olmuştur. 28 Nisanda İstanbul Üniversitesinde bir öğrencinin öldüğü ve çok sayıda öğrencinin yaralandığı olaylar sonunda sıkıyönetim ilan edilmişse de, olaylar Ankara'ya sıçramıştır. 21 Mayıs'ta Ankara'da Harp Okulu öğrencilerinin yapmış olduğu yürüyüşle de verilen mesajın iktidar tarafından anlaşılmasından kısa bir süre sonra 27 Mayıs 1960'ta gerçekleştirilen bir askeri darbe sonucu DP iktidarına son verilmiştir